

Tadeusz Jerzy Grygier

1915 -2010

Urodził się 10 lutego 1915 roku w Warszawie. Zmarł 28 sierpnia 2010 roku w Ottawie. Prawnik, dyplomata, psycholog, kryminolog, żeglarz. Wiezień NKWD i sowieckich łagrów. Syn lekarzy, Haliny i Zygmunta. Jego ojciec brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920 roku, a po wojnie praktykował jako neurochirurg i psychiatra. Rodzina Grygierów była polską rodziną pochodzenia szkockiego (klanu MacGregor), wyznania protestanckiego, z północno-wschodnich terenów dawnej Rzeczypospolitej (z Inflant - obecnie Łotwa).

Wykształcenie

Do szkół średnich uczęszczał w Grudziądzu i Zakopanem. Studiował prawo, ekonomię i nauki polityczne na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (1932-35), prawo na Uniwersytecie Warszawskim (1935-39), a psychologię i kryminologię w London School of Economics w Londynie (1945-50). Był stypendystą Fundacji Rockefellera (1952-53).

Przed wojną

Uzyskał aplikację adwokacką w Warszawie (1936) jako najmłodszy kiedykolwiek 'avocat stagiaire' (stażysta adwokacki). Praktykował prawo konstytucyjne i kryminalne (1936-40). W tym też okresie zaczął uprawiać kajakarstwo a potem żeglarstwo, które stało się jego życiową pasją. Miał być reprezentantem Polski w żeglarstwie na Olimpiadzie w Tokio w 1940 roku, lecz wojna unicestwiła te plany.

Wojna i obóz

Po kapitulacji Warszawy pracował w szpitalu psychiatrycznym w Choroszczy k/Białegostoku, wtedy pod okupacją sowiecką. W czerwcu 1940 roku został aresztowany przez NKWD i, wraz z matką i siostrą, wywieziony do łagru w Kotlas w Republice Komi. Warunki obozowe były niezwykle trudne, a praca mordercza, w zimnie i głodzie. Był podejrzewany o sabotaż i przesłuchiwany przez NKWD. Potem został zatrudniony, w warunkach częściowej wolności, w miejscowym szpitalu psychiatrycznym, gdzie przyjmował lokalnych pacjentów. Jego matka również pracowała, jako lekarz, w ramach sowieckiej akcji wykorzystania wiedzy więźniów z medycznym wykształceniem.

Był obdarzony niezwykle zmysłem obserwacji, wyczuciem natury ludzkiej i inteligencją emocjonalną. Te talenty osobiste, połączone ze zdolnością trafnego przewidywania zdarzeń, pomogły mu przetrwać w wielu dramatycznych okolicznościach.

Służba dyplomatyczna w Rosji i Persji

Po podpisaniu porozumienia, w grudniu 1941 roku, o współpracy wojskowej między rządem Rzeczypospolitej Polskiej w Londynie i Rosją Sowiecką, pełnił obowiązki przedstawiciela RP w stolicy Republiki Komi, Syktyvkar. Organizował, z wielką energią i uporem, pomoc dla polskich więźniów łagrów oraz transporty do armii generała Andersa.

Wielu Polaków, zwolnionych z gułagów i docierających z ogromnym wysiłkiem do miejsc zbiorczych, umierało z wyczerpania i zimna. Dr Grygier daje temu przejmujące świadectwo w swoich pamiętnikach, „Every morning, about ten bodies of Poles were found on the streets. One of the prisoners released from Vorkuta mines (...) was a young lawyer with whom I found much in common, even some common friends. His clothes were full of holes (...) He was apparently arrested in the summer and he had nothing but his summer suit, thorn in many places. I gave him one of my suits. It was too late. Next morning his cold, stiff body, still in my old suit, was found lying on the street”. To był jeden z tych tysięcy zaginionych bez wieści.

Gdy współpraca z Rosją Sowiecką uległa pogorszeniu (szczególnie po odkryciu zbiorowych mogił oficerów polskich w Katyniu), opuścił Syktyvkar i pracował w ambasadzie polskiej w Kujbyszewie. Stamtąd przedostał się do Teheranu. Jego matka i siostra zdołały wcześniej dotrzeć do obozów dla polskich uchodźców w Afryce.

Pragnął, podobnie jak i przed wybuchem wojny, służyć w czynnej służbie wojskowej, jednak był odrzucany przez kolejne komisje rekrutacyjne z powodu znacznej niedowagi (długotrwałe niedożywienie spowodowało częściową utratę mięśni) i choroby wrzodowej.

W Teheranie pracował w polskiej ambasadzie jako dyrektor Wydziału Studiów Polskiego Ministerstwa Informacji. Raporty, które powstawały pod jego kierunkiem, były wykorzystywane przez polskie i alianckie służby wywiadowcze.

Po wojnie

Praca dla Rządu RP w Londynie i wcześniejsza działalność w Rosji przekreślały jego szanse bezpiecznego powrotu do Polski rządzonej przez komunistów. Pozostał w Wielkiej Brytanii i podjął pracę naukową, w której wykorzystał swoje obserwacje i doświadczenia z Rosji. Czuł, że jest to winien tym, którzy stamtąd nie wrócili. Pracę doktorską pt. "Oppression: A Study in Social i Criminal Psychology", obronił w 1950 roku, w London School of Economics.

Jako stypendysta Fundacji Rockefellera w Chicago, Kalifornii i Harvardzie, przyczynił się do stworzenia testu Dynamic Personality Inventory i innych testów osobowości. W latach 1950-53 był naczelnym psychologiem w Banstead Hospital w Londynie.

Kanada

Do Kanady przybył w 1960 roku. Wykładał psychologię i kryminologię na renomowanych uniwersytetach kanadyjskich (Toronto University, Mc Master University w Hamiltonie i Mc Gill University w Montrealu, 1960-67). W 1967 roku założył Department of Criminology (Wydział Kryminologii) na University of Ottawa, gdzie kierował badaniami naukowymi na stanowisku Research Director, aż do przejścia na emeryturę.

Głównymi kierunkami jego badań były studia psychologiczne (społeczne i kliniczne), konstrukcja testów osobowości i kryminologia. Wprowadził, wraz z W. T. McGrath, koncepcję "restorative justice", czyli sprawiedliwości naprawczej, procesu angażującego zarówno ofiary jak i sprawców.

Jako profesor Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie, był kierownikiem studiów wyższych dla emigrantów polskich do Ameryki Północnej. Był również długoletnim i aktywnym członkiem Polskiego Instytutu Naukowego w Kanadzie, Oddział Ottawski.

Żeglarstwo

Żeglarstwo było jego wieloletnią pasją, której oddawał się z ogromnym zaangażowaniem. Był nominowany do Igrzysk Olimpijskich dwukrotnie: jako reprezentant Polski tuż przed wojną (która uniemożliwiła te plany) i jako reprezentant Wielkiej Brytanii w 1948 roku. Został jednak zdyskwalifikowany przez Komitet Olimpijski, gdyż nie spełniał warunków bycia rezydentem Wielkiej Brytanii przez co najmniej pięć lat.

Po emigracji do Kanady kontynuował żeglarstwo, uważając je za aktywność niezbędną i konieczną, w myśl rzymskiego „navigare necesse est”. Był członkiem Ottawskiego Britannia Yacht Club przez ponad 50 lat, aż do śmierci.

Zdobył około 200 pucharów, medali i nagród żeglarskich w Polsce, Anglii, Szwecji, Niemczech, Kanadzie i Stanach Zjednoczonych.

Odnaczenia, nagrody, wyróżnienia

Specjalna Nagroda Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, 1939; Rockefeller Fellowship and Pinsent-Darwin Studentship, Cambridge University, 1946-47; Rockefeller Fellowship, University of Chicago, 1952, and Universities of California and Harvard, 1953; Fellow (1955) and Life Member (1980), British Psychological Society; Chartered Psychologist (U.K., 1984); Fellow (1979) and Life Member (1984), Ontario Psychological Association; ok. 200 nagród żeglarskich, oraz złote, srebrne i brązowe medale w Polsce, Anglii, Stanach Zjednoczonych, Szwecji, Niemczech i Kanadzie.

Publikacje

Napisał ponad 200 artykułów naukowych oraz publikacji książkowych, m.in.: „Oppression: A Study in Social and Criminal Psychology” (Routledge 1954, Grove 1954, Greenwood 1973), „Zbiór zasad obrony społecznej” (Warszawa 1976), „Social Protection Code” (USA 1977), „Criminology in Transition”, współautor (Travistock 1965). Obszerniejsza lista jego publikacji jest dostępna w pracy zbiorowej „A Search for Knowledge and Freedom”, str.262-65.

Rodzina

Dwukrotnie żonaty (z Eleonorą z d. Winczewską, i następnie z Patricia Sandiford). Miał dwoje dzieci: syna Jana, (Ph.D., specjalista od zasobów wodnych) i córkę Oleńkę, oraz dwoje wnuków.

Bibliografia

A Search for Knowledge and Freedom: The Polish-Canadian Perspective. Proceedings of a Symposium, Nov.20, 1993, 50 Anniversary of Polish Institute of Arts and Sciences, Promyk Publishing, Ottawa 1995

Tadeusz Grygier, *Exile: The Road to Knowledge*, Canadian Polish Research Institute, Toronto 2002

Aleksander Maciej Jabłoński, *Tadeusz Grygier*, manuskrypt, Ottawa 2010

Agata i Zbigniew Judyccy, *Polonia. Słownik biograficzny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000

Strona internetowa, <https://sites.google.com/site/tadeuszgrygier/>

/MJD/

©Oskar Halecki Institute in Canada 2017